

Otázka: Trh, tržní mechanismus

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Vrsi

citáty:

1. Obrovský rozmach **majetných středních tříd** je nutná (nikoliv postačující) podmínka pro tvorbu **liberální společnosti**, ve které jsou respektována práva jednotlivce. *A.Smith*

- střední třída - dynamický prvek; potřebuje reformy, ale nebudou zbytečně radikální (nebudou chtít rozbít jistoty) 21. století: učitelé, státní zaměstnanci, lékaři, drobní a střední podnikatelé, dělníci obsluhující počítačové stroje (nejvíc to platí ve Francii)

- liberální společnost (otevřená, občanská) - předpokládá vznik nových sociálních rolí; společnost je třeba řídit, aby fungovala; riziko anomie - rozpadu společnosti

2. Co je na ekonomii fascinující, jsou její **základní principy**, které jsou tak jednoduché, že

mohou být napsány na jediné stránce, aby jim **každý** mohl porozumět. *M. Friedman*

-> monetaristická rovnice

3. Podnikatel, který se chová eticky a sociálně odpovědně, **slouží sám sobě**. *T. J. Baťa*

Když se podnikatel chová slušně ke svým zaměstnancům, pracují dobře, ale hlavně jsou loajální.

předpoklady tržní ekonomiky

- pokud existují 3 základní výrobní faktory

1. půda

- uvolnění půdy -> zrušení roboty a poddanství (Anglie - v průběhu 14. století; České země - revoluční rok 1848)

2. práce

- uvolnění pracovní síly - vznik zrušením nevolnictví (polovina 14. století - západní Evropa - Francie, Anglie -> kvůli moru; České země -1781 -> Josef II. vydal patent o zrušení nevolnictví)

3. kapitál

- první akumulace kapitálu (Anglie - proces ohrazování -> šlechta zabírá poddaným půdu pro chov ovcí; České země - raabizace za vlády Marie Terezie)

- vlastnictví: 1. soukromé
- 2. veřejné – státní
 - družstevní (družstevník je člen družstva a vlastní podíl)
 - akciové (nejvíce ziskové)
 - komunální (obce)
- trh zboží – institucí je komunitní burza
- trh práce – institucí je úřad práce
- trh kapitálu – peněžní burzy

burzy

- zvláštní forma trhu, kde se soustřeďuje nabídka a poptávka
- instituce, která činnost burzy zabezpečuje – **BCPP** – Burza cenných papírů Praha
- dělení: 1. peněžní – obchoduje se zde s cennými papíry a penězi
- 2. komoditní – zbožové burzy
- 3. lodního prostoru – obchodní společnosti nabízejí lodní prostor nebo celé lodi
- obchod probíhá podle stanoveného burzovního řádu

- na burzách obchodují makléři - zprostředkovatelé obchodů na burze (mohou jimi být banky
 - obchodují na svůj účet jako investoři nebo na účet svého klienta - nakupují a prodávají z podnětu klienta; zprostředkovatelé = brokeři - obchodují svým jménem na klientův účet;
 - dealeři - obchodují svým jménem na svůj účet)
- firmy dávají akcie na burzu, protože je to pro ně možnost, jak získat dodatečné zdroje peněz
- burzy používají ke svému fungování index - vyjadřuje sílu burzy a přitahuje investory (vyjadřuje hodnotu nejsilnější firmy v zemi)
- nejsilnější index na světě je Dow Jonesův (Newyorská burza)
- firmy, které jsou na burze obchodovány, jsou ty nejsilnější v zemi
- burzy jsou otevřeny podle poledníků

Burzy ČR

- Burza cenných papírů Praha, a.s.
 - funguje od r. 1993
 - má index PX (v rámci něj je ještě spad index - pokud se sem přihlásí firma, musí obchodovat -> větší spád)
- RM systém (=registrační místo)
 - mimoburzovní trh
 - může zde obchodovat kdokoliv (slabší firmy, fyzické osoby)
 - akciová společnost, která zprostředkovává obchod s cennými papíry

Cenné papíry

- akcie

- dokládá vlastnictví jako podíl na kapitálu akciové společnosti
- jsou stanovené na peněžní částku (kurs - cena, na kterou se akcie prodává)
- dividenda - proměnlivá; výnos, který svému majiteli akcie přináší

druhy:

- zaměstnanecké
- kmenové - obyčejné
- prioritní - zaručují zvláštní práva vlastníkům (pevná dividenda, větší počet hlasů na jednu akcii)

vliv na cenu akcie:

- hospodářská a politická situace v zemi
- mezinárodní situace
- úroková míra
- očekávaný výnos
- ukazatele výkonnosti firmy a její postavení na trhu

- nabídka a poptávka
- akciemi se obchoduje na burze nebo mimo burzu

• šeky

- bezpodmínečný písemný příkaz výstavce šeku peněžnímu ústavu zaplatit doručiteli nebo osobě uvedené na šeku určitou peněžní částku

- náhrada hotových peněz

- šeková knížka - forma formuláře vydávající banka klientům

- náležitosti (nutno uvést):

• peněžní částka

• peněžní ústav (šekovník), který má platit

• místo placení

• datum a místo vystavení šeku

• podpis výstavce šeku

- typy šeku: (podle osoby, které má být částka vyplacena)

• šeky na jméno

• šeky na doručitele

- šeky na řád (převoditelné na jinou osobu)

- obligace - dluhopisy

- dlužnický charakter - majitel má právo požadovat vyplacení výnosů a splacení dlužné částky

- emitent - osoba, která vystavila dluhopis, má povinnost tyto závazky splnit

- nominální hodnota - hodnota uvedená v textu dluhopisu

- kurs - cena, na kterou se dluhopis prodává

- směnky

- krátkodobý cenný papír

- majitel směnky má právo vyžadovat zaplacení peněžní částky ve stanoveném čase a zavazuje dlužníka zaplatit

- platební úvěrový prostředek zakládající vztah obchodního úvěru mezi dlužníkem a věřitelem
-> upraveno zákonem

- náležitosti:

- příkaz zaplatit určitou sumu

- údaj o splatnosti (určitý na určitou celou sumu)

- místo placení

- jméno dlužníka (směnečník)
 - jméno věřitele
 - datum a místo vystavení směnky
 - podpis výstavce směnky
- způsob vystavení - směnka:
- cizí - písemný příkaz výstavce bance zaplatit věřiteli uvedenou částku
 - cizí na vlastní řad - věřitel - výstavce
 - vlastní - závazek výstavce směnky zaplatit uvedenou částku

Trh

- systém, v kterém dochází ke směně zboží a střetávání nabídky a poptávky
- kupující má zájem nakoupit co nejvíce co nejlevněji x prodávající má zájem prodat co nejvíce za nejvyšší cenu -> zájmy jsou protichůdné - střety zájmů, projevují se ve sjednané ceně
- cena - částka sjednaná při nákupu nebo prodeji = suma peněz, která je předána výměnou za výrobek nebo službu

druhy trhu:

- dle velikosti - trh místní (pro malou geografickou rozlohu)
- trh národní (v rámci jednoho státu)

- trh světový, globální (propojení mezinárodního trhu)
- dle množství směňovaného zboží - trh dílčí (jeden druh zboží)
- trh agregátní (souhrn všech druhů zboží)
- dle předmětu směny - trh výrobních faktorů
- trh peněz
- trh výrobků a služeb

subjekty trhu:

domácnosti - spotřebitelé nejlépe uspokojující svoje potřeby

firmy - výroba statků, jejichž cílem je zněkolikanásobit svůj zisk

stát - všechny orgány státu stanovují základní pravidla ekonomického trhu - zákony, předpisy + kontroluje jejich dodržování

- funkce státu: - zvýšit efektivnost ekonomického systému

- zvýšit spravedlnost

- zvýšit stabilitu

zahraniční firmy - souhrn zahraničních domácností, firem i vlád, které vstupují do státu zvenčí, musí respektovat právní režimy, řešení problému rozdílných národních měn (euro)

poptávka

- je vyjádřena množstvím určitého druhu zboží, které jsou kupující ochotni při dané ceně koupit

- vztah mezi cenou a příslušným poptávaným zbožím

- čím je vyšší cena výrobků, tím menší je poptávka po zboží

typy: poptávka agregátní - souhrn všech koupí, které chceme uskutečnit

poptávka individuální - poptávka jednoho kupujícího (nerealizovatelné)

poptávka dílčí - poptávka po jednom výrobku

ovlivňující faktory: cena

demografické změny (v počtech a charakteristice kupujících)

změny velikosti důchodu (mzdy, renty, daně, úrokové sazby

změny v preferencích (zvyky)

změny cen jiných zboží

nabídka

- je vyjádřena množstvím určitého druhu zboží, které jsou prodávající ochotni za určitou cenu prodat

- vztah mezi cenou a nabízeným zbožím

- s růstem ceny roste i počet zboží

typy: nabídka individuální - jedno zboží nabízí jeden ekonomický subjekt

nabídka dílčí - jedno zboží je nabízeno všemi ekonomickými subjekty

nabídka agregátní - všechny druhy zboží jsou nabízeny všemi subjekty

ovlivňující faktory: cena

náklady na výrobu a na obchod (suroviny, energie, mzdy)

změny vnějších podmínek v podnikání (počasí, organizace trhu, daně, příjmy)

změny kapitálové výnosnosti (zisk -> roste konkurence -> výnosnost klesá, až je nulová -> opuštění trhu -> hledání nové cesty na trh)

rovnovážná cena

- rentabilní pro prodávajícího a dostupná pro kupujícího

- je to ideální cena -> nabízené množství = poptávané množství

- dochází k vyčištění trhu - není přebytek ani nedostatek

- rovnovážná cena se určuje metodou pokus - omyl (průzkumy trhu)

• střet nabídky a poptávky: 1. rovnovážný stav - ideální cena

2. nižší tržní cena než je rovnovážná - dochází k převisu poptávky a nedostatku zboží na trhu (zákazníci by koupili víc)

3. vyšší tržní cena než je rovnovážná – převis nabídky (zboží zůstává ve skladech)

• změna tržní rovnováhy: 1. nabídka klesá, poptávka se nemění (zvyšuje se rovnovážná cena)

2. nabídka se nemění, poptávka klesá (snižuje se rovnovážná cena)

konkurence

- projev hospodářské soutěže

- urychluje technický pokrok i vývoj v sociální sféře

- formy: • napříč trhem – konkurenční boj mezi nabízejícími a poptávajícími

• na straně poptávky – vzniká ze vzájemného soupeření poptávajících, kteří chtějí co nejlevnější zboží

• na straně nabídky – prodávající chce vytvořit co nejvyšší zisk a z trhu vytlačit ostatní producenty

• *cenová* – snížení cen

• *necenová* – zlepšení parametrů a kvality produktů (dovoz, servisní služby, záruční lhůta, způsob dodání, platební podmínky, prestiž, služby, reklama)

• **dokonalá konkurence** – stav trhu, který předpokládá velké množství výrobců i spotřebitelů

- vstup na trh není omezen

- existuje úplná a dokonalá informace o trhu

• nedokonalá konkurence

- stav trhu, kdy jeden výrobce má výsadní postavení na trhu a má vliv na cenu = monopol

- druhy nedokonalé konkurence:

administrativní konkurence - výrobce má od státu povolení na prodej určitého druhu zboží

monopolistická konkurence - velké subjekty na trhu mají monopolní postavení, ale jsou zde i menší subjekty

oligopol - na straně nabídky je velmi málo dominantních subjektů, každý disponuje určitou monopolní silou a ovládají trh (brání vstupu na trh ostatním firmám, uměle udržují nedostatek zboží, prodávají výrobky za vyšší ceny)

monopson - výsadní postavení na straně poptávky (stát - technologie, zbraně hromadného ničení)

- typy monopolu: *kartel* - dohoda dvou nebo více podniků o dodržování určitých podmínek prodeje (omezení konkurence a ovládnutí trhu), měl by dohlížet stát, aby nebylo porušeno výsadní postavení

syndikát - právní samostatnost subjektů, dohoda o nákupu nebo prodeji

trust - dochází k propojení v oblasti výroby, právní samostatnost subjektů

koncern - firmy se propojují ve všech oblastech činnosti

- firmy nemají právní samostatnost

- fúze = spojení rovnocenných partnerů

- spojení formou dohody nebo anexe (= násilné obsazení a připojení)

- nadnárodní charakter

selhání trhu

1) vznik monopolu - není trestný, ale stát musí kontrolovat zneužití výsadního práva (to je trestné)

2) veřejné statky - takové statky, kde není žádoucí, aby jejich chod měla pod vlivem soukromá osoba

3) externality trhu - vedlejší účinky trhu na subjekt, který se trhu neúčastní

- negativní (jde o nadbytečné náklady pro subjekty, které jim nepřinášejí žádný užitek)
- pozitivní (vznikají při bezplatném získání určité výhody)

podnikání

- soustavná činnost prováděná podnikatelem vlastním jménem na vlastní odpovědnost a za účelem zisku

podnikatelské subjekty

1. fyzické osoby - podnikatelé

- podnikatel - osoba zapsaná do obchodního rejstříku

- podniká na platný živnostenský list

- podniká podle jiného než živnostenského zákona (advokacie, notář, ...)

- provozující zemědělskou činnost zapsanou do zvláštní evidence

• podmínky pro provozování činnosti:

1. všeobecné: starší 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost (čistý trestní rejstřík), bez daňových nedostatků vůči státu

2. zvláštní - upraveno u zvláštních typů živností, nutná odborná nebo jiná způsobilost

2. organizace - podniky

typy podniků

- vznikají založením právnické osoby za účelem podnikání

- obchodní zákoník stanovuje pravidla podnikání

- vznikají zapsáním do obchodního rejstříku - je to veřejný seznam, který vedou rejstříkové soudy

- zapisují zákonem stanovené údaje, týkající se podnikatelů

- zapisuje se: obchodní jméno, sídlo firmy, předmět podnikání, právní forma podnikání, jméno a bydliště právnické osoby, která jedná jménem společnosti

- existence obchodní společnosti je potvrzena výpisem z obchodního rejstříku

- obchodní společnost vzniká vymazáním z obchodního rejstříku

Veřejná obchodní společnost - v.o.s.

- vzniká založením minimálně 2 právními osobami – podnikají pod společným jménem a ručí za závazky společně a nerozdílně veškerým svým majetkem
- její jméno musí obsahovat v.o.s.
- podnikající obchodníci jsou společníci – jsou označeni ve smlouvě
- smlouva musí obsahovat obchodní jméno a sídlo společnosti, výčet společníků (jejich jména, bydliště a úředně ověřené podpisy), předmět podnikání
- obchodní jednání může vést každý ze společníků, pokud smlouva nestanoví jinak -> řídicí orgán je každý společník
- smrtí společníka dochází k zániku společnosti
- zákaz konkurence v oboru – společníci si nemůžou vytvořit další firmu stejného zaměření
- zisk se dělí rovným dílem

Komoditní společnost

- přechodná forma mezi obchodní (ruší celým majetkem) a kapitálovou (ručí pouze kapitálem) společností
- smlouva musí obsahovat obchodní jméno a sídlo společnosti, výčet společníků (jejich jména, bydliště a úředně ověřené podpisy), předmět podnikání
- 2 typy společníků: •komplementáři – za závazky ručí celým svým majetkem
- komandisté – ručí pouze výší svého členského vkladu, který je zapsán ve smlouvě (minimální vklad je 5000 Kč)

- zisk se rozdělí na dvě stejné části – jednu dostanou komandisté, kteří si ji rozdělí podle výše vkladu, druhou dostanou komplementáři, kteří si ji rozdělí rovným dílem
- ztrátu hradí komandisté podle společenské smlouvy

S.r.o.

- kapitálová společnost
- společníci dávají povinný vklad – vytvořeno základní povinné jmění (minimálně 200 000 Kč)
- minimální počet společníků je 5 a maximální 50
- při krachu společnosti přijdou společníci pouze o firemní majetek
- součástí obchodního jména společnosti je s.r.o.
- smlouva musí obsahovat obchodní jméno a sídlo společnosti, výčet společníků (jejich jména, bydliště a úředně ověřené podpisy), předmět podnikání, vklady společníků, základní jmění společnosti, jméno jednatele, který jedná jménem společnosti a je zapsán do obchodního rejstříku
- dozorčí rada kontroluje hospodaření a nakládání s majetkem společnosti
- podíl na zisku se odvíjí z výše vkladu
- společnost je povinna si vytvořit rezervní fond – 10% z čistého zisku (jistota při ztrátách)
- nejvyšší orgán je valná hromada – rozhoduje o všem
- její zasedání jsou svolána 15 dní dopředu

- podle vkladu mají společníci počet hlasů ve valné hromadě (1 hlas = 2000 Kč)

akciová společnost, a.s.

- základní jmění je rozloženo do akcií (jeho minimální hodnota je 2 000 000 Kč)
- za závazky společnosti ručí společníci celým majetkem i vklady akcionářů
- je založena: jedním zakladatelem (právní osoba, zapsána v zakladatelské listině)

dvěma a více zakladateli - uvedeni v zakladatelské smlouvě (obsahuje obchodní jméno a sídlo společnosti, předmět podnikání, výčet společníků (jména, bydliště, notářsky ověřené podpisy), počet akcií)

- rezervní fond tvoří 20% zisku
- orgány: •valná hromada - svolávají ji zakladatelé, je to nejvyšší rozhodující orgán
- představenstvo - řídí společnost a valné hromadě předkládá zprávy
- dozorčí rada - kontroluje představenstvo

státní podniky

- jsou ve vlastnictví státu

druhy: •neziskové

-slouží k uspokojení státních potřeb

- ziskové
 - vytváří zisk, za závazky ručí celým majetkem společnosti
 - základní orgán: ředitel, dozorčí rada - jmenována na 5 let, kontroluje ředitele a finance
- rozpočtové organizace
 - subjekty v podnikání, jejichž příjmy a výdaje jsou součástí státního rozpočtu
- příspěvkové organizace
 - stát poskytuje příspěvek na činnost, ale jinak hospodaří samostatně

družstva

4 typy: zemědělská

bytová

stavební

spotřební

- nemá uzavřený počet osob (minimálně 5)
- právnická osoba založená za účelem podnikání
- zisk se dělí podle vkladu a družstvo odpovídá za závazky celým svým majetkem
- základní jmění je 50 000 Kč

- družstvo vzniká na ustanovující schůzi
- zapisuje se jméno, základní jmění, předmět podnikání
- určují se práva a povinnosti, výše členského příspěvku
- volí se představenstvo - plní rozkazy členské schůze
- volí se kontrolní komise - kontroluje finance a účetnictví

graf - nabídka, poptávka